

Turkije: schakel of obstakel in energievoorziening

Turkije kan namelijk ook risico's voor de EU met zich meebrengen. Turkije heeft veel politieke belangen bij de ontwikkelingen in de buurstaten Iran, Irak en Syrië en in de Kaspische-Zeeregio waar verwante volken wonen. De onrust in de Perzisch/Arabische Golf en de onzekerheid over de mogelijke desintegratie van de Iraakse staat, kan Turkije dwingen tot ingrijpen. Een onafhankelijk Iraaks Koerdistan met oliereserves is moeilijk te accepteren voor zowel Turkije als Iran, waar grote groepen Koerden wonen.

Obstakel

De EU zal bij toetreding van Turkije intensiever betrokken worden bij de ontwikkelingen in deze regio. Energierijke staten worden plotse buurlanden van de EU. Met EU-lid Turkije als schakel kan de EU een stabiliserende invloed uitoefenen in de regio door middel van intensieve economische samenwerking. Maar de belangen van Turkije en de rest van de EU hoeven niet per se dezelfde te zijn bij bepaalde uitkomsten. Indien Turkije tot de EU wil toetreden, zal het ernstig rekening moeten houden met de belangen van andere lidstaten en Europese instituties voor conflictbemiddeling, zoals het Europees hof. Doet het dit niet, dan kunnen de relaties van de EU met de energierijke regio's verslechteren en vormt Turkije eerder een obstakel voor de EU dan een belangrijke schakel. ■

Coby van der Linde is hoofd van het *Clingendael International Energy Programme*, hoogleraar *Internationale Politieke Economie* en *Internationale Oliemarkten* aan de Universiteit Leiden, hoogleraar *Geopolitiek en Energiemanagement* aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de *Algemene Energieraad*.

Bij de Europese Commissie is het hoge woord eruit: de gesprekken met Turkije over toetreding tot de Europese Unie kunnen onder strenge voorwaarden beginnen. De Raad van Ministers is aanstaande december aan zet. De vele argumenten voor en tegen toetreding concentreren zich in veel discussies op de werking van de democratie, het ontwikkelingsniveau van de economie en de mensenrechten. Eventuele toetreding heeft echter ook grote implicaties vanuit het gezichtspunt van energie en geopolitieke verhoudingen. Daar wordt maar weinig publiekelijk over gediscussieerd, terwijl hier toch belangrijke belangenafwegingen voor de EU liggen.

Turkije zal bij toetreding nagenoeg geen bijdrage leveren aan de Europese olie- en gasreserves. Het belang van Turkije voor de EU is vooral gelegen in de brugfunctie tussen de omvangrijke EU-markt voor olie en gas, en de olie- en gasproducerende landen in de Kaspische-Zeeregio en de omgeving rond de Perzisch/Arabische Golf. Zelfs Rusland is geïnteresseerd om gas via Turkije aan de EU te leveren. Doorvoer van energie is nu al een belangrijke bron van inkomsten voor de Turkse staat. Deze inkomsten kunnen in de toekomst nog belangrijker worden als meer olie en gas uit Rusland, de Kaspische-Zeeregio (zoals de Baku-Tblisi-Ceyhan (BTC)-pijpleiding), Iran en Irak worden getransporteerd.

Knelpunt

Rusland heeft interesse om de Europese gasmarkt te bereiken via de *Bluestream* pijpleiding, de directe gasverbinding onder de Zwarte Zee tussen Rusland en Turkije. De olie-exporten van Rusland gaan nu nog via *Novorossiysk* en *Tuapse* en van daar per schip naar de wereldmarkt. De nauwe doorgang van de Zwarte Zee naar de Middellandse zee, de *Bosporus*, is een knelpunt en beperkt de verdere groei van Russische exporten. Olie die vanuit het *Tengiz-veld* in *Kazakhstan* via

de *Caspian-Pipeline-Consortium (CPC)* in Rusland naar de oliehaven *Novorossiysk* wordt gebracht moet ook via de *Bosporus*. Soms moeten olieschepen 30 dagen wachten om door de *Bosporus* te kunnen. De tankers varen op enkele honderden meters van de dichtbevolkte metro-pool *Istanbul* en de Turkse regering heeft grote moeite met de milieu- en veiligheidsrisico's voor de dichtbevolkte oevers van de *Bosporus*.

Er moet een oplossing komen voor deze infrastructurele beperkingen. Verschillende plannen om nieuwe routes te creëren voor de additionele oliestromen, waarvan sommige door *Bulgarije* of *Roemenië* en andere door Turkije van de *Zwarte Zee*

Door
Coby van der Linde

naar de *Middellandse Zee*, zijn gemaakt. Het is duidelijk dat de Turkse oliehaven *Ceyhan*, waar nu al Iraakse olie wordt geëxporteerd en waar ook de *BTC*-pijpleiding olie uit de *Kaspische-Zeeregio* gaat aanvoeren, in de toekomst alleen maar belangrijker wordt.

Turkije wordt niet alleen belangrijk als doorvoerland voor olie, maar

ook voor gas. De gasstroom uit Rusland is al genoemd. Ook uit de *Kaspische-Zeeregio* zal gas via Turkije op de wereldmarkt komen. Iran heeft belangstelling voor gas-exporten naar Europa via Turkije. De *Nabuco*-pijpleiding is een serieuze optie voor Iran, dat 15 procent van de wereldgasreserves herbergt. Naast de pijpleiding naar Europa heeft Iran ook belangstelling de gasreserves te exporteren naar andere markten en wil daartoe *LNG* capaciteit ontwikkelen.

Dominant

Voor Europa is Turkije een belangrijke schakel in de energie-exporten van de producerende landen naar de Europese markt. Via Turkije kunnen belangrijke knelpunten, zoals de *Straat van Hormoer*, de *Bosporus* en het *Suez-kanaal*, omzeild worden. Vooral de ontwikkeling van pijpleidingen naar Europa via *Oost-Europa* kan een belangrijke verlichting van de druk op de kwetsbare *Middellandse Zee* betekenen. Bovendien bieden deze routes een meer gediversifieerd aanbod van olie en gas voor *Oost-Europa*. Momenteel is Rusland de dominante aanbieder in dit deel van Europa. Turkije past dus goed in de energie-strategie van de EU indien Turkije bereid is de energiebelangen van de EU te dienen.